

Bijbel in Gewone Taal

Drie manieren
van kijken

Bijbelstudie voor jongeren

bij Johannes 20:1-18
uit de *Bijbel in Gewone Taal*

Een bijbelstudie bij Johannes 20:1-18 uit de *Bijbel in Gewone Taal*.

Tekst: Dr. Rieuwerd Buitenwerf

© 2015 Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem

Alle rechten voorbehouden

Postbus 620, 2003 RP Haarlem • 023 - 514 61 46

www.bijbelingewonetaal.nl • www.bijbelgenootschap.nl

Bijbelstudie

bij Johannes 20:1-18

uit de *Bijbel in Gewone Taal*

voor jongeren

Deze bijbelstudie over Johannes 20:1-18 biedt materiaal voor tienerbijeenkomsten (gesprekskringen, studieavonden, vieringen) rond het thema 'zien of niet zien'.

De bijbelstudie bestaat uit vier onderdelen:

1. Achtergrondinformatie bij de bijbeltekst
2. Het hoofdthema: zien of niet zien
3. Lezen en bespreken van de tekst
4. Werkvormen

Punt 1 en 2 bieden achtergrondinformatie voor de groepsleider. Voor een concrete aanpak van de bijeenkomst vind je handreikingen bij punt 3 en 4.

Mogelijke opzet van een bijeenkomst

- Welkom heten, evt. kort gebed
- Opening met werkvorm A (punt 4, zie ook werkblad)
- Lezen van de tekst
- Bespreken van de tekst m.b.v. de aanwijzingen onder punt 3
- Werkvorm B (punt 4)
- Afsluiting: napraten over het onderwerp en de aanpak, evt. kort gebed

1. Achtergrondinformatie bij de bijbeltekst

Waar speelt het verhaal zich af?

Om te weten waar het begin van Johannes 20 zich afspeelt, moeten we even terug naar Johannes 19. In Johannes 19:41 staat dat Jezus wordt begraven in een graf in een tuin dicht bij Jeruzalem. Dit graf moet een rotsgraf zijn, want in Johannes 20:1 kunnen we lezen over een (sluit)steen die weggehaald is. Een rotsgraf was een graf uitgehakt in een rots.

(bron: <https://www.debijbel.nl/onderwerpen/s/begraven/98>)

Begraven in Jezus' tijd

Om het verhaal uit Johannes 20 beter te begrijpen, is het handig iets te weten van de manieren van begraven in de tijd van Jezus. Als iemand stierf, werd hij of zij in een rotsgraf gelegd. Er konden in zo'n graf meerdere lichamen begraven worden. Het graf werd afgedicht met stenen of een speciaal op formaat gemaakte sluitsteen. Dit zorgde ervoor dat er geen wilde dieren naar binnen konden. De sluitsteen van zo'n graf werd af en toe weggerold, als er een lichaam bijgelegd werd. Als je naar binnen keek in zo'n graf, zoals Maria, Petrus en de andere leerling in Johannes 20 doen, zag je ongeveer dit (maar bedenk erbij dat het natuurlijk donker was binnen en je dus niet meteen alles goed kon zien):

(bron: <https://www.debijbel.nl/onderwerpen/s/rotsgraf/1824>)

Na verloop van ongeveer een jaar, als alleen de botten over waren, kon men kiezen uit twee mogelijkheden: de botten werden bij de andere botten in het graf gelegd zoals we zien op de tekening hierboven, of ze werden in een beenderkist (ossuarium) gedaan:

(bron: <https://www.debijbel.nl/onderwerpen/s/begraven/98>)

Na deze 'tweede begrafenis' was er weer ruimte in het graf voor een volgend lichaam. Voor een video over begraven in de bijbelse tijd, zie: <https://www.debijbel.nl/media/s/begraven/1103>

In Johannes 19:41 lezen we trouwens dat Jezus' graf nieuw is: voordat Jezus er begraven werd, was er nog nooit iemand begraven. Voor ons is dat geen logische opmerking, maar voor de eerste lezers dus wel: zij hadden een graf voor ogen waar gedurende vele jaren diverse mensen begraven konden worden. Jezus' lichaam werd in een helemaal nieuw graf gelegd, als eerste.

In het verhaal van Johannes 20 lezen we dat de steen van het graf weggehaald is. Dit was heel ongewoon – de steen werd alleen weggehaald als er een begrafenis plaatsvond (maar dit verhaal speelt zich af op de vroege ochtend, dus dat was niet het geval). Johannes laat de lezer meekijken vanuit verschillende posities: eerst kijk je mee met de onthutste Maria, die ontdekt dat de steen is weggehaald. Vervolgens kijk je samen met de (niet bij naam genoemde) leerling vanaf de ingang het graf in en ten slotte zie je via Simon Petrus de binnenkant van het graf.

2. Het hoofdthema: zien of niet zien

Zoals bijna alles wat we lezen in het evangelie volgens Johannes, heeft ook het verhaal van de opstanding meer dan één laag. De bovenste laag is die van het verhaal zoals we het op het eerste gezicht lezen: de geschiedenis van de opstanding van Jezus, en het verhaal van de leerlingen die het graf van Jezus bezoeken. Maar daaronder zit een tweede laag: de betekenis die de schrijver ons als lezers/hoorders wil meegeven.

Om die diepere laag in dit verhaal te ontdekken, kun je bij het lezen letten op de woorden 'zien' en 'kijken'. Je kunt je daarbij afvragen om wat voor soort 'zien' het gaat: gaat het om het 'zien' van feiten, of gaat het om inzicht in wat de feiten betekenen? De personen uit het verhaal zien alle drie verschillende dingen, en ze hebben allemaal een andere visie op de betekenis van wat ze zien. We kijken achtereenvolgens mee met Maria, de niet bij naam genoemde leerling en Petrus, en letten erop hoe zij op verschillende manieren 'zien'.

Het 'zien' van Maria van Magdala (1)

Eerst komen we Maria van Magdala tegen. Zij is in het Johannes-evangelie degene die ontdekt dat er met het graf van Jezus iets vreemds aan de hand is. Zij gaat heel vroeg in de ochtend naar het graf. Ze wil daar rouwen om Jezus' dood; nog een laatste moment bij hem zijn, nu het nog kan.

Wat ziet zij? Ze komt bij het graf en ziet dat de steen voor het graf is weggehaald. Voor de schrijver en voor ons als lezers is dit bewijs één voor de opstanding: de steen is weggerold.

Maar voor Maria is dit anders. Ze beleeft angstige momenten als ze het ontdekt. Het lichaam is weggehaald, denkt ze, door grafrovers of een stelletje onverlaten. Ze reageert verdrietig op die ontdekking. Ze ziet dat er iets gebeurd is, maar ze interpreteert het verkeerd. De angst en het verdriet vertroebelen haar beeld.

Het 'zien' van de eerste leerling (1)

Maria besluit hulp te gaan halen. Ze vertelt in vers 2 aan twee andere leerlingen van Jezus wat ze gezien heeft: Simon Petrus, en de leerling van wie Jezus zoveel hield. Veel bijbelwetenschappers zeggen dat de schrijver van het evangelie hier de leerling Johannes mee bedoelt. Sommigen zeggen dat Johannes zelf het evangelie geschreven heeft, anderen zeggen dat de schrijver zijn boek aan deze leerling toeschrijft. Volgens het boek is deze leerling degene met het meeste inzicht.

Als Maria bij hen komt, bedenken de twee leerlingen zich geen moment. Ze gaan snel poolshoogte nemen bij het graf; ze rennen ernaar toe. In vers 4 lezen we dat de geliefde leerling als eerste aankomt. En ook hij ziet iets, net als Maria, namelijk de linnen doeken die in het graf liggen. Maar hij gaat het graf nog niet in. Voor ons als lezers is dit bewijs twee voor de opstanding: niet alleen is het graf open, maar ook is het lichaam weg, terwijl de linnen doeken waarmee het omwikkeld was er nog liggen.

Het 'zien' van Petrus

Petrus komt achter de eerste leerling aan, en hij gaat wel naar binnen (vers 6-7). Ook hij ziet in het graf de linnen doeken liggen. En dat niet alleen. Hij ziet ook de doek liggen die over Jezus' hoofd lag, waarmee men bij overledenen altijd het hoofd bedekte in die tijd. Vers 7 vermeldt expliciet dat de doek netjes opgerold ligt, zoals mensen tegenwoordig hun kleren opvouwen voor ze gaan slapen: ze hebben ze nu niet nodig.

Tot nu toe wisten we alleen dat het graf open was en dat het lichaam weg was. Dit derde 'bewijs' van de opstanding is heel belangrijk: de doek die Jezus' hoofd bedekt had, is netjes opgevouwen. Nu weten we als lezers zeker dat Jezus' lichaam niet is geroofd uit het graf. Jezus heeft de doek niet meer nodig, omdat hij is opgestaan. Petrus ziet dit allemaal weliswaar ook, maar hij 'ziet' het nog niet. Hij begrijpt niet wat er gebeurd is.

Het 'zien' van de eerste leerling (2)

Dan gaat de eerste leerling ook het graf binnen. En, staat er dan in vers 8: hij ziet het en gelooft. Dit is de cruciale mededeling in de hele passage. De geliefde leerling kijkt anders dan Petrus. De doeken en de opgevouwen hoofddoek zijn voor hem bewijs genoeg: hij ziet en gelooft dat Jezus uit de dood is opgestaan. Hij begrijpt het snelst van de drie leerlingen wat er is gebeurd en heeft genoeg gezien om te kunnen geloven. Na dit ware zien, het doorzien van wat er gebeurd is, kunnen de leerlingen terug naar de stad. Zij weten genoeg.

Het zien van Maria (2)

Maria ziet het nog niet. Zij blijft huilend bij het graf staan en kijkt naar binnen (vers 11). Zij is nog steeds bezig met de gedachte dat iemand het lichaam van Jezus heeft meegenomen. Zelfs als ze twee engelen ziet, krijgt ze geen inzicht. Ze blijft bevangen door de gedachte dat het lichaam van Jezus weggehaald is. Voor de lezer die nog niet overtuigd was van Jezus' opstanding, is dit bewijs vier: er zijn twee engelen in het graf.

Dan draait Maria zich om en ziet ze 'iemand'. Aan ons als lezers wordt direct verteld dat het Jezus is (vers 14). Dit is bewijs vijf, en ook het krachtigste bewijs van de opstanding: Jezus zélf verschijnt. Maar, zo staat er ook, Maria weet niet dat hij het is. Ze is zo verdrietig, en heeft zich zo vastgebeten in de gedachte dat het lichaam van Jezus is weggehaald, dat ze Jezus niet herkent. Zelfs als Jezus haar een vraag stelt, hoort ze niet dat hij het is (vers 15). Ze denkt dat hij de tuinman is, en vraagt hem of hij de Heer heeft weggehaald uit het graf.

Pas als Jezus haar naam noemt (vers 16), realiseert ze zich wie er voor haar staat. Hoe kan dat? Er is natuurlijk een 'rationele' verklaring: de man die zij voor de tuinman houdt, blijkt haar naam te kennen. Maar er zit een diepere laag onder: Maria staat in dit verhaal symbool voor de mensen die het moeilijk vinden om te geloven, die het inzicht maar moeilijk krijgen. Juist die mensen worden door Jezus bij naam geroepen, zoals de goede herder zijn schapen kent en hen beschermt tegen alle moeilijkheden van buiten (zie bijv. Johannes 10:3: 'Dan roept de herder de schapen die bij zijn kudde horen. De schapen luisteren naar zijn stem. De herder noemt hun namen, en neemt ze mee naar buiten.')

Ineens krijgt Maria het juiste inzicht, en ze spreekt Jezus aan met 'Rabboeni' – Hebreeuws voor 'meester'.

Houd me niet vast

Bij het lezen van dit hoofdstuk krijg je sterk het gevoel dat er een schakel ontbreekt tussen vers 16 en 17. Maria herkent Jezus, en dan zegt Jezus: 'Houd me niet vast.' Er wordt een moment verondersteld waarop Maria Jezus vastgrijpt en hem bij zich wil houden. Allerlei beroemde schilders hebben prachtige schilderijen gemaakt, juist van dit ontbrekende moment. (Zoek maar eens op 'noli me tangere'.)

Het is een moment dat alle lezers aangrijpt: Maria krijgt eindelijk, na vijf bewijzen, inzicht, omdat Jezus zelf haar naam noemt. En dan wil ze hem bij zich houden, hem aanraken (zoals we lezen in Matteüs 28:9 in een ander verschijningsverhaal: 'Op dat moment kwam Jezus hun tegemoet, en hij groette hen. De vrouwen liepen op hem af. Ze knielden voor hem en pakten zijn voeten vast'). Maar heeft Maria nu echt het complete inzicht? Als – zoals de tekst niet zegt, maar wel veronderstelt – Maria Jezus bij zich wil houden, en denkt dat alles weer is zoals het was, dan heeft ze het verkeerdt.

En daarom zegt Jezus: 'Houd me niet vast, want ik moet omhooggaan naar de Vader!' En dat is steeds Jezus' missie geweest in het Johannes-evangelie: hij kwam van zijn Vader naar de aarde, en moest weer teruggaan naar zijn Vader (zie bijv. Johannes 13:1). Jezus' missie op aarde is bijna klaar, maar hij moet nog teruggaan naar zijn Vader. Dan is hij echt Heer van alle mensen. Die boodschap mag Maria brengen aan de leerlingen van Jezus.

En dan, in vers 18, zegt Maria tegen de leerlingen: 'Ik heb de Heer gezien.' Het is de bedoeling van de evangelist dat ook wij als lezers (vanuit het langzaam opgebouwde bewijs, en de uitleg over de ware betekenis van de opstanding door Jezus zelf) met Maria kunnen zeggen: 'Wij hebben de Heer gezien.'

3. Lezen en bespreken van de tekst

Lezen

Vertel, met behulp van bovenstaande uitleg (en afbeeldingen, evt. op de beamer), iets over het graf van Jezus, zodat iedereen ongeveer weet hoe de plaats eruitzag waar het verhaal zich afspeelt.

Lees de tekst van Johannes 20:1-18 hardop met de tieners uit de *Bijbel in Gewone Taal* (bijv. door ze om de beurt allemaal een vers te laten lezen).

Bespreken

1. Lees daarna de tekst nogmaals door met elkaar, en vraag of iedereen wil opletten waar het woord 'zien' of 'kijken' voorkomt. Stop elke keer even als je 'zien' of 'kijken' tegenkomt, en bespreek steeds de volgende vragen:
 - a. Wie kijkt er hier?
 - b. Wat ziet deze persoon?
 - c. Wat voor conclusie trekt deze persoon uit wat hij/zij ziet? Of: wat denkt hij/zij te zien? En klopt die conclusie?

Het kan behulpzaam zijn om bij elk vers waar 'zien' voorkomt op een flip-over te noteren wat de uitkomsten van de bespreking zijn, zodat je aan het eind van de verhaalfiguren weet wat ze zien, en welke conclusie ze trekken.

Je komt de woorden 'zien' en 'kijken' tegen in: vers 1 (Maria), vers 5 (de 'andere leerling'), vers 6-7 (Petrus), vers 8 (de 'andere leerling'), vers 11-12 (Maria), vers 14 (Maria), vers 18 (Maria).

2. Bespreek met elkaar wat het verschil is tussen 'zien' en 'inzicht hebben'. En bespreek wat het 'inzicht' is dat de schrijver van het evangelie ons als lezers zou willen meegeven.
3. Sta nog even met elkaar stil bij vers 14-17.
 - a. Wat gebeurt er precies in dit stuk?
 - b. Waarom zegt Jezus: 'Houd me niet vast'?

4. Werkvormen

A. Om te doen voor het lezen: een introductie

Op het werkblad staan vier afbeeldingen die allemaal net even anders blijken te zijn dan ze op het eerste gezicht lijken. Bekijk de afbeeldingen met de tieners en bespreek met ze wat ze zien. Ziet iedereen hetzelfde? Je ontdekt zo dat 'zien' nog niet zo gemakkelijk is. Ook de leerlingen in het verhaal van vandaag hebben problemen met 'zien'.

B. Om te doen na het lezen en bespreken: drie manieren van kijken

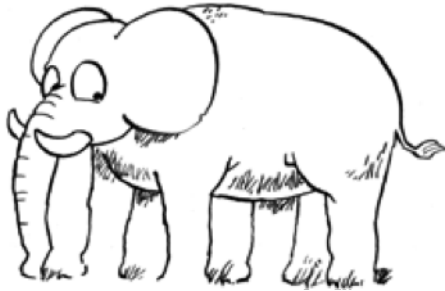
Verdeel de groep in drieën. Het eerste groepje bespreekt – n.a.v. het verhaal en de bespreking – hoe Maria de opstandingsdag ervaren zal hebben. Vervolgens maken ze een kort verslag in de ik-vorm (alsof Maria het zelf vertelt). In het verslag komen ook de andere verhaalfiguren aan de orde (Petrus, de andere leerling, Jezus). Het tweede groepje doet hetzelfde vanuit het perspectief van Petrus. En het derde groepje beschrijft de dag door de ogen van de 'andere leerling' (Johannes).

Als alle groepjes klaar zijn, lezen ze om de beurt hun verslag voor. Bespreek met elkaar de verschillen.

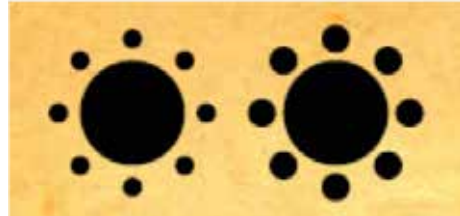
Vraag ook aan elkaar welke van de drie het meest op je lijkt. Zou je in de beschreven situatie zijn als Petrus (wel actie – hij gaat als eerste het graf binnen – maar geen snel inzicht), als Johannes (als eerste aankomen, aarzelen over het naar binnen gaan, maar wel snel inzicht krijgen), of als Maria (zo door verdriet overmand dat ze Jezus zelf eerst niet eens herkende).

Werkblad

Hoeveel poten heeft deze olifant?

Welke stip in het midden is groter?
Links of rechts?

Wat zie je hier?

Zeg snel achter elkaar welke kleur je ziet
(en dus niet welke kleur je leest)

GEEL BLAUW ORANJE
ZWART ROOD GROEN
BLAUW WIT ZWART
ROOD GEEL ORANJE
BLAUW GROEN GEEL

www.bijbelingewonetaal.nl